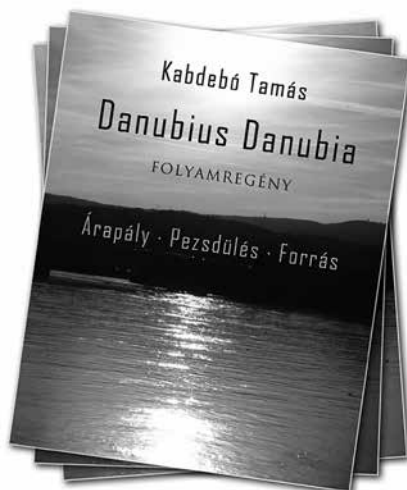

Kultúrpróbák a Duna-regény mentén

Most egy olyan Duna kirándulásra hívom hallgatóimat, melynek során bejárjuk a Duna 2840 kilométeres hosszát, vízi járművekkel, csónakkal, motorcsónakkal, hajóval. A fontosabb helyeken megállunk egy rövidebb – hosszabb időre, és igyekszünk legalább egy fontos látnivalót, kultúrponthoz magunkévá tenni. A sok-sok közül egyet-egyét, mely az adott tájra, városra jellemző.

Kezdjük a Duna kúttal a Fekete erdei Fürstenberg kastélyban, hol Danubia istennő szobra néz a medence gyűjtő vizébe. Ez lenne a Duna eredete – és ez megkérdőjelezhető. Ugyanis itt egyesül két patak, a Breg és a Brigach vize. A következő száz kilométeren át a Duna, mint a vízgyűjtőből kilépő kis csermely, hol a föld fölött egy kis árokban fut – ez olykor átugorható -, hol pedig a föld alá bújik. Ahol folyócska lesz, az Sigmaringen, a Hohenzollernek és a Stauffenbergek ősi fészke. Hitler meggyilkolását itt tervezte Graf von Stauffenberg.

Ulm városánál lesz amolyan Sugovica szerű, motorcsónakozható folyócska, melynek sebes folyását innen még nyolc zsilip és gát túrtörteti. Minden zsilip előtt tóvá lesz a Duna. Ulmban kötelező jelleggel meg kell nézni a középkori katedrális, melynek 165 méteres rekord tornyát az utolsó 30 méterig a jeles magyar költő, Szabó Lőrinc is megmászta. Keilheim előtt a folyó eléri maximális sebességét – óránként 17 kilométer.

A következő vízi lépés Donauwörth-be vezet. Magyar vonatkozása kettős. Itt telepítették le a Magyarországról, részben Bajáról kitelepített svábokat – sokan közülük később is a magyart tekintették hazájuknak. Nem messze az ékkő minőségű városkától van Blenheim, az 1704-es ütközet helye, melyben az angolok legyőzték a franciákat. Számunkra ez azért jelentős, mert ekkor a Napkirály beszüntette Rákóczi segélyezését.

Nagyobb város és már erősen iparosított Ingolstadt, ahol az Audi 31 000 munkása dolgozik. A kishajózás nagyhajózáshoz vezet Regensburgnál. E régi császári város fölött tizenegy lukú híd áll, alatta már nagy személyhajók és tolatók várakoznak. A középkor óta itt gyártják és innen viszik a sört a papának.

Minden Duna-járó embernek megvan a maga kedvenc városa; nekem, Baján innen: Passau. A hidakkal összekötött szigeten, annak két partján épült ragyogó város három folyót kebelez be. A sziget sarkán állva látjuk a szélesebb és gyorsabb Innt, az északról jövő keskenyebb Dunát. És mégis a Duna a leglényegesebb, mert medre kétszer olyan mély. Passau alatt egy Gellért-hegynyi dombon büszkélkedik a német Walhalla. Építészeti az athéni Parthenon utánzata. Szoborcsarnokában kétszáz bölcs, lángész, író, építész szobra

látható. Bécs előtt a legnagyobb dunai város: Linz. El ne mulasszuk a linzer megköstölését, valamint az új koncertterem megtekintését. Egyébként Linznek is megvolt a maga külön bejáratú Mikulása, helybeli püspöke. Linz alatt Grein tiszteséges nagyközség, valamikor katona város. Itt borultam be egy Duna-tengerjáró hullámaintól kenummal a Dunába. Nem messze van innen, bár nem a Duna partján, Willendorf, ahol az öklömnyi, híres őskori Vénuszt találták.

A Duna partján álló legmagasabb hegyen épült a dűrensteini sziklavár. Ma már romos, de a 12. században itt tartották foglyul Oroszlánszívű Richárdot, amíg az angolok 3000 arany váltságdíjat nem fizettek érte. Akkoriban ezért egy várost lehetett vásárolni.

A Bécs előtti Duna szakasz legnagyobb látványossága a melki Benedek rendi kolostor. Egykor kétszáz szerzetes lakta, ma 20. A hatalmas épület középpontjában van a közel százezer kötetes könyvtár, barokk fölépítésével, aranyozott falaival talán a legszebb könyvtár a világon.

Azt hinnők, hogy Johann Strauss álmodott, amikor kékek titulálta a Dunát, hiszen a folyó általában sűrűs-sárga. Ám Strauss idejében Klosterneuburgban, Bécs előtt volt egy kékítő üzem. Beeresztvén a kékítőt a Dunába, a folyó egy szakasza időről időre kékké vált.

A Nagyduna két kilométerre van Bécstől, mint Bajától. De ahogy Bajánál a Sugovica visz a városhoz, Bécsnél a Duna kanális. A város maga annyi kincset rejteget, hogy egy kirándulást ajánlok a Prater parkban, melynek óriáskerekéről nézve belátható a főváros színe-java. A magyar emlékek után kutatók menjenek a nemzeti könyvtárba, a Burgba és töltsenek el egy nyári napot Schönbrunnban. És egy apróság: mikor Mátyás király 1485-ben bevette Bécset, a Szent István dóm tetőfedéséhez Visegrádból hozatott zöld cserepet.

Az ereszkedés egykori nagy fővárosa Pozsony, a mai Bratislava. Megtekintendő a bal parton álló vár. Még a szlovák területen épült a sok vitát kiváltó Gabčíkovo gát. Kétségtelen, ez villamos áramot hoz a szlovákoknak és az osztrákoknak, de csaknem tönkreteszi az Észak-Dunántúl talajvízrendszerét.

Győr legfontosabb kultúrkincse az ír kegykép a katedrálisban. Egy 17. századi emigráns ír püspöktől származik az 1650-es évekből.

Esztergomban csodáljuk meg a kultúrkincsek kettősét: a várost, ahol Balassi Bálint esett el, valamint a hatalmas kupolájával felé bólintó Székesegyházat. Közép-Európában ez a legnagyobb templom, hosszát a római Szent Péter bazilika talapzatán is jelzik.

Visegrád mindannyiunk előtt ismeretes, két történelmi várával, a sólymokkal és az íjászokkal. Nem véletlen, hogy hatalmas kanyarja után itt lassul le a Duna a magyar terület 3-5 kilométeres átlagára, mely sebesség az ár nagyságától, illetve a lejtés szögétől függ.

Szentendrén érdemes megállni, egy napot tölteni. Legjellegzetesebb kultúrkincse, szerintem, a Kovács Margit alkotta majolika szobrocskák.

Budapestet nem jellemzem, hisz mindenki ismeri a világ legszebb dunai hídját, a Lánchidat is, a József Attila szobrot, mi a Parlament mellett a Dunára néz. Elmesélem azonban egy 1953-as dunai élményemet. Folyambajnokságot rendeztek. Az úszótáv a Margit-sziget felső csücskétől a Szabadság-hídig tartott. Európa bajnokok is indultak, és lám, én, a mellúszó, harmadik lettem. Egy dunai térkép segítségével bemértem az áramlás hollétét. Többet ésszel, mint erővel.

Baja előterének intendánsa: Érsekcsanád. Mint dunai átkelőhely és Veránka-sziget testvére évszázadokra megy vissza. Kedves emlékem, hogy egykor az ott megálló gőzhajó fedélzetéről ugrottam a Dunába és úsztam le a Türr Istvánig.

Bajáról az összesűrített élményeket a következő versben fejeztem ki.

A bőség városa

Jegenyesor, halatváro vizek,
ó-templomok, régi ciszterek hona,
Szentháromság tér, meglátni tégedet
hetedhét országból eljöttem haza.

Elmémben hordtam ezt a költeményt
mint számban a görögdinnye illatát,
Tóth Kálmán és Jelky András utódként
Türrt köszöntöm s vele Dunánk kishugát.

Fürdés, evezés, motorcsónakázás,
hol az élet fenékig csak strandolás
- vized tükrében megcsillámlik Baja -

városom lány szíve, Sugó-Vica.
Üdvöz légy! S te is csípős halpaprikás,
s te, bogrács alatt fellobbanó parázs.

Az évek gyakran sötéten repültek,
háborúk zúgtak itt is, forradalmak;
árvizet, tűzvészt, deportálást küldtek,
hídrombolást – égi s földi hatalmak.

Aztán csend lett, s holtakat temettek
fokosos magyarok és bicskás rácok.
Sokacok, svábok ugyanúgy szerettek
Mint a zsidók, szerbek, meg a bunyevácok.

Lelkükben egykor mind magyarok voltak
- a vizályszítók bármit is papoltak.
A rabbi megkóstolta a disznótorost,
találkoztunk reformátusokkal
éjféli misén, s egy ateista rendre
elbandukolt a húsvéti körmenetre.

Ez volt hát egykori pátriám, Baja.
Itt élesítette kardját Damjanich,
Mészáros Lázár is idejárt haza
s a gimnáziumban tanított Babits.

Úgy látom a tájat mint Éber Sanyi
bácsi. Tőle kölcsönözöm a palettát;
Ybl Miklóst, Marichot és Nagy Istvánt
a város természetes arányai
tervezés előtt: látni tanították.
Itt tanultam úszni, lestem a szoknyát,
amott kiabáló csókákra letem,
melyek ellepték fönt a szerbtemplomot.
A víz tükrén a parafadugót figyeltem –
Mondd, Imre, mondd ki: „itt voltunk boldogok”.

Mohácsot a két nagy Duna-parti csata jellemzi, az 1526-os vereség és az 1687-es győzelem. Csak a vereségnek van emlékparkja.

Bezdán a mai szerb Duna előőrse. 1973-ban itt találkoztam testvéreimmel, mivel magyar vízumot akkor még nem kaptam. Péter öcsém itt mentett ki egy vízbe borult részeget.

Újvidéken van egy jó magyar lap, magyar rádió és egy bolondóra, mely akkor kongat, amikor baj van.

Belgrádban van talán a legnagyobb regattás élet. A dunai versenyeket, a szkiff, dubló, négyes, nyolcas kategóriákat rendjén a szerbek nyerik. Bár az 1456-os nándorfehérvári vár nincs meg, helyében ott áll egy emléképület. Belgrád alatt egy félnapnyi evezésre áll az egykori Szendrő – Smederevo vár tizenegy bástyája. Az 1400-as években huszonegy bástya kerített be egy négyzetkilométernyi területet. 1520-ban lett ez a szerb-magyar vár a töröké. A Közép-Duna végéhez közeledünk ezután, a Kazán-szoroshoz. Az addig kilométer széles folyó most pár száz méter szélességre szorul, sziklák közé. A rómaiak emlékét a Traianus emléktábla őrzi, melyet 30 méterrel megemelték a vízszinttel együtt. Az egykori vaskapu így a víz alá került, a hajózás biztonságos lett.

A Dunán egy hatalmas zsilip épült, 1972-ben, Orsova régi városa elmerült, újat építettek helyébe. A régi Orsova kapujában állt az a nagy tölgyfa, ahol a koronát Kossuth hívei 1849-ben elásták.

Orsova után Turnu Severin a célpontunk. Itt található Traianus egykori hídjának romjai. Ez volt az első híd a Dunán. Közel hozzá van egy kávéház, hol egy délután cappuccinót ittam egy méretes gesztenyefa árnyékában. A kávé befőzve felálltam, mikor is egy hatalmas szél rázta meg a fát, egy derékvas-tagságú ág letörött, és összezúzta a kávéasztalt csészéssel együtt.

A Dunán már érezhető az Al-Duna lehelete. A Duna elterped, felszínén vízimadarak halásznak, halbő lesz megannyi morotva, és megsokszorozódnak az uszályok. Braila, Galati, Tulcea megannyi hajókikötő. Brailában van egy csodálatos városi park, honnan Duna szélére van kilátás. Galati tele van görög stílusú görögkeleti templommal. A legnagyobbban, a katedrálisban van a híres ukrán hős, Bulba Taras eltemetve. Tulcea a dunai hajóépítés központja. Innen három ág vezet a Fekete-tengerhez: a Kiliai-, a Szent György- és a Sulina-ág. Ez vezet a legegyszerűbb úton a tengerhez. Sulina városa, ahová a hajók járnak, olyan, mint egy víz-főutca, melynek két oldalán vannak a házak. Maga a delta, összességében egy kiismerhetetlen vízi gubanc, a szigetek ezreivel, hol paradicsomi állapotban élnek a kócsagok, gémekek, fekete gólyák, pelikánok, darumadarak.